

Elektronika 1. vizsga	2014. 01. 22.	1. (20)	2. (20)	3. (30)	4. (30)	Σ
Név:	Neptun:					

1. Visszacatolt lineáris erősítők esetén mi a hurokátvieli (hurok erősítés, nyílthurkú átvitel) definíciója? Mi a fázisstartalék definíciója (egyértelmű rajz vagy képlet)? Mit mond a Nyquist stabilitás kritérium (rajz)? Mit mond a Bode stabilitás kritérium (rajz)?

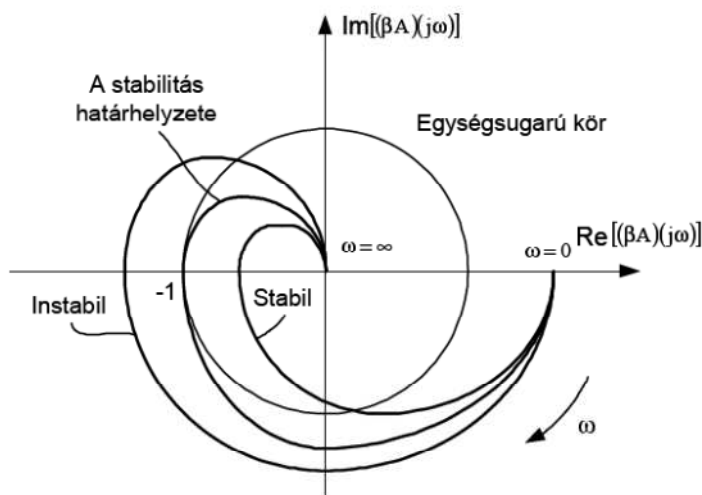
MEGOLDÁS:

A hurokerősítés a "felvágott", nyílt hurok átviteli függvényének a mínusz egyszerűsége.

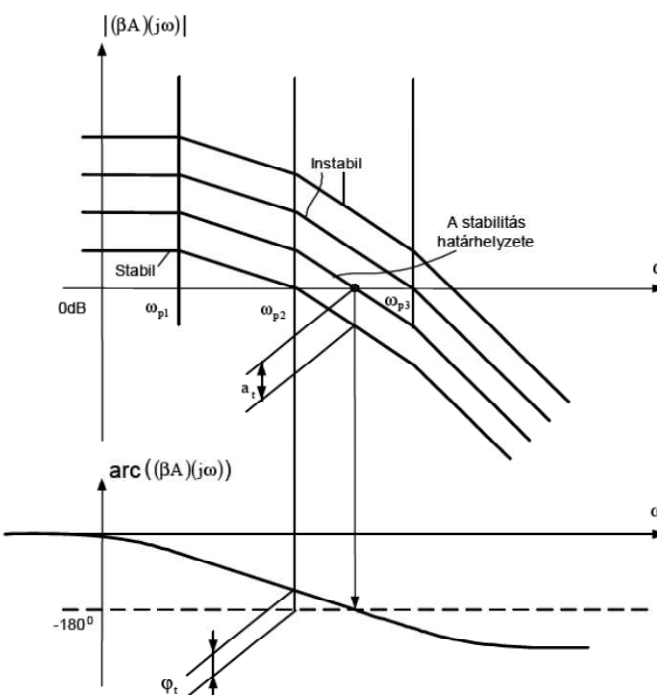
Fázis tartalék: $\varphi_t = \varphi_{\text{hurokátvitel}}(\omega_c) - (-108^\circ)$,

ahol $\omega_c : A_{\text{hurokátvitel}}(\omega_c) = 1$ és a hurokátvitel: $(A\beta)(\omega) = A_{\text{hurok}}(\omega)e^{j\varphi_{\text{hurok}}(\omega)}$

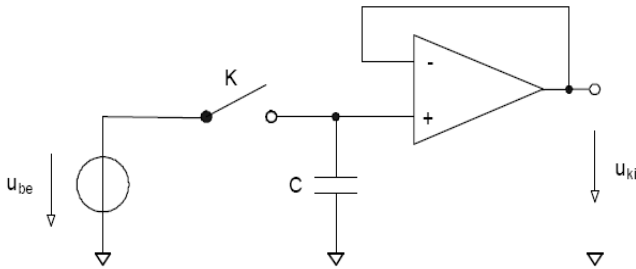
Nyquist (egyszerűsített) stabilitás kritérium: A visszacsatolt rendszer stabil, ha a nyílthurkú átvitel Nyquist diagrammja nem veszi körül a komplex sík -1 pontját.

Bode stabilitás kritérium: A visszacsatolt rendszer stabil, ha a nyílthurkú átvitel Bode fázis-frekvencia karakterisztikája ω_c frekvencián még -180 fok felett van, ahol ω_c az a frekvencia, ahol Bode amplitúdó frekvencia karakterisztika értéke egységnyi (ahol az amplitúdó karakterisztika a 0 dB-t metszi).

2.

A kapcsoló paraméterei:

$$R_{on} = 10 \text{ ohm}, \quad R_{off} = 10 \text{ kohm},$$

A kapcsoló $t_0=0$ -ban záródik („vezet”, $R=R_{on}$),

$t_1 = 100 \text{ ns}$ -ban nyitódik („nem vezet”

$R=R_{off}$).

A kondenzátor: $C = 10 \text{ nF}$

feszültsége $t=0$ -ban nulla: $u_C(t=0) = 0 \text{ V}$

A bemenő feszültség:

$$U_{be}(t) = U_{in} \cdot 1(t), \quad U_{in} = 5 \text{ V}$$

a.) Rajzolja le a kondenzátor feszültségének $u_C(t)$ időfüggvényét, töltsse ki az alábbi táblázatot (a műveleti erősítő minden szempontból ideális):

t	0	0.1 μs	0.1 ms	∞
$u_C(t)$				

b.) Töltsse ki az alábbi táblázatot (a műveleti erősítő minden szempontból ideális):

t	0	0.1 μs	0.1 ms	∞
$u_{ki}(t)$				

c.) $t=\infty$ -ben mennyi a kimeneti feszültség értéke, ha a műveleti erősítő differenciális erősítése $A=9$ és a műveleti erősítő minden más szempontból ideális? $u_{ki}(t=\infty) = ?$

d.) $t=\infty$ -ben mennyi a kimeneti feszültség értéke, ha a műveleti erősítő differenciális erősítése $A=9$, a differenciális bemeneti ellenállás $R_{be}=100 \text{ kohm}$, és a műveleti erősítő minden más szempontból ideális?

$$u_{ki}(t=\infty) = ?$$

MEGOLDÁS:

A kondenzátor a kezdeti 0-ról 5V-ra töltődik, kezdetben a kis R_{on} ellenálláson keresztül $\tau_1 = R_{on}C$ időállandóval, majd a nagy R_{off} ellenálláson keresztül $\tau_2 = R_{off}C$ időállandóval, exponenciális függvény szerint.

kapcsoló zárva $0 < t < 0.1 \mu\text{s}$,

$$\tau_{on} = R_{on}C = 10 \cdot 10^{-8} = 0.1 \mu\text{s},$$

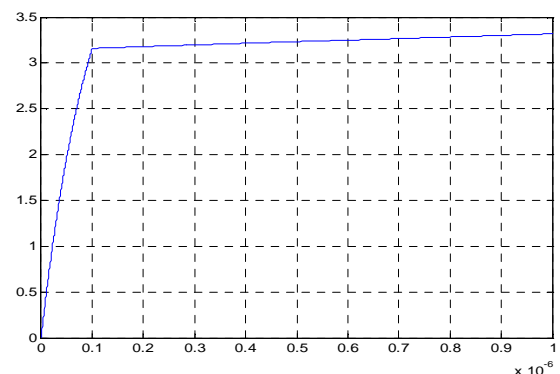
$$u_C(t) = U_{in}(1 - \exp(-t/\tau_{on}))$$

$$u_C(0) = 0; \quad u_C(t_1) = U_1 = 5(1 - 1/e) = 3,16 \text{ V}$$

kapcsoló nyitva $0.1 \mu\text{s} < t$,

$$\tau_{off} = R_{off}C = 10^4 \cdot 10^{-8} = 0.1 \text{ ms}, \quad u_C(t) = U_1 + (U_{in} - U_1)(1 - \exp(-t/\tau_{off}))$$

$$u_C(\infty) = U_{in} = 5 \text{ V}; \quad u_C(t=1 \text{ ms}) = 3,16 + (5 - 3,16)(1 - \exp(-10^{-4}/10^{-4})) = 4,32 \text{ V}$$

t	0	0.1 μs	0.1 ms	∞
$U_C(t)$	0 V	3,16 V	4,32 V	5 V

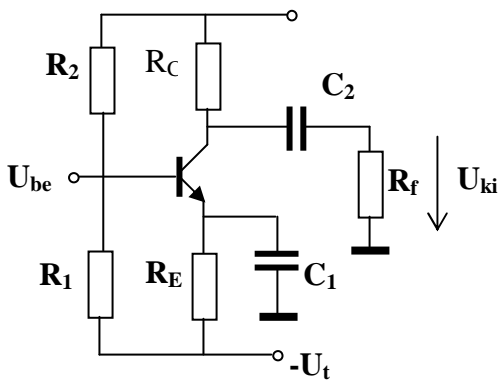
b) $A = \infty \rightarrow \Delta u = 0 \rightarrow u_{ki}(t) = u_C(t)$

c) $t=\infty$ -ben a kondenzátor töltése már állandó, árama nulla, szakadással veendő figyelembe.

$$u_{be} = u_C = (u_+ - u_-) + u_{ki} = \Delta u + u_{ki} = \frac{1}{A} u_{ki} + u_{ki} \Rightarrow u_{ki} = \frac{A}{1+A} u_{be} = 0.9 \cdot 5 = 4.5 \text{ V}$$

$$d) i_{be} = \frac{\Delta u}{R_{be}} = \frac{1}{AR_{be}} u_{ki} \quad u_{be} = R_{off} i_{be} + \frac{1}{A} u_{ki} + u_{ki} \Rightarrow u_{ki} = \frac{1}{1 + \frac{1}{A} + \frac{R_{off}}{AR_{be}}} = 4.4554$$

3.

Tápfeszültség: $U_t = 10 \text{ V}$

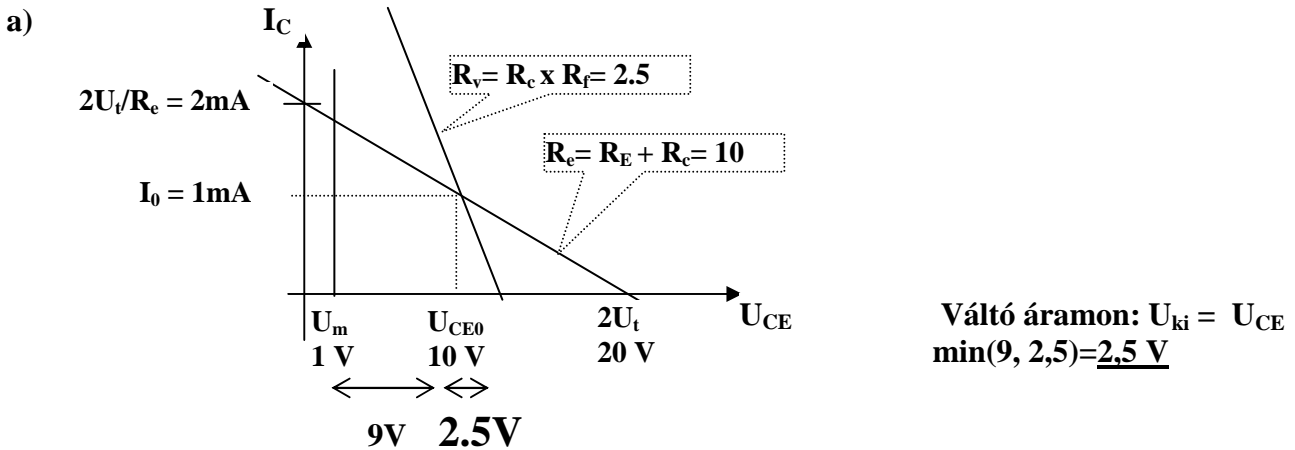
Ellenállások: $R_E = R_C = R_f = 5 \text{ k}\Omega$
 $R_1 = 10 \text{ k}\Omega, R_2 = 25,7 \text{ k}\Omega$

Kondenzátorok: $C_1 \rightarrow \infty, C_2 \rightarrow \infty$

Tranzisztor: áramerősítés: $A = 1, (B = \infty)$
 bázis-emitter nyitó feszültség: $U_{BE0} = 0.6 \text{ V}$
 kollektor- emitter maradék feszültség: $U_m = 1 \text{ V}$
 emitter áram munkaponti értéke: $I_{E0} = 1 \text{ mA}$

- Középfrekvencián a kimeneti szinuszos jelnek mekkora lehet a maximális amplitúdója?
- Mekkora a feszültség erősítés középfrekvenciás értéke?
- Ha $C_1 \rightarrow \infty$, és $C_2 = 10 \mu\text{F}$, akkor mennyi a 3 dB-es alsó határfrekvencia értéke?
- Ha $C_2 \rightarrow \infty$, és $C_1 = 10 \mu\text{F}$, akkor mennyi a 3 dB-es alsó határfrekvencia értéke?
- Ha $C_2 = C_1 = 10 \mu\text{F}$, akkor mennyi a 3 dB-es alsó határfrekvencia becsült értéke?
- Mekkora legyen R_E értéke ahhoz, hogy a tranzisztor munkaponti árama 2 mA legyen?

MEGOLDÁS:

b) FE alapkapcsolás: $\frac{U_{ki}}{U_{be}} = -\frac{R_C \times R_f}{r_d} = -\frac{2,5k}{26} = -96,15$

c) Csatoló kondenzátor okozta felüláteresztő pólusa:

$$\omega_{c,p} = \frac{1}{C_2(R_C + R_f)} = \frac{1}{10^{-5} \cdot 10^4} = 10 \text{ r/s} = 10 \text{ rad/sec}$$

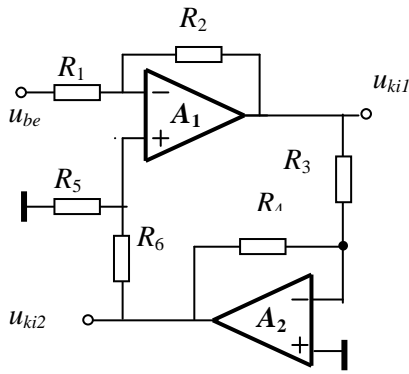
d) Emittre hidegítő kondenzátor okozta felüláteresztő pólusa: $\omega_{E,p} = \frac{1}{C_1(R_{Eki} * R_E)}$

$$R_{Eki} = r_d \quad \omega_{E,p} = \frac{1}{C_1(r_d * R_E)} \cong \frac{1}{C_1 r_d} = \frac{1}{10^{-5} \cdot 26} \text{ r/s} = 3,85 \text{ krad/sec}$$

e) Alsó határfrekvencia: $\omega_a = \max(\omega_{Cp}, \omega_{Ep}) = 3,85 \text{ krad/sec}$

f) $\frac{R_1}{R_1 + R_2} 2U_t = U_{BE0} + R_E I_{E0} \rightarrow R_E = \frac{\frac{R_1}{R_1 + R_2} 2U_t - U_{BE0}}{I_{E0}} = \frac{\frac{10}{35,7} 20 - 0,6}{2} = 2,5 \text{ kohm}$

4.

- a. $\frac{u_{ki1}}{u_{be}} = ?$, ha A1 és A2 ideális és
 $R_1 = R_2 = R_3 = R_4 = R_5 = R_6 = R$.
- b. $\frac{u_{ki2}}{u_{be}} = ?$, ha A1 és A2 ideális és
 $R_1 = R_2 = R_3 = R_5 = R_6 = R$ és $R_4 = \infty$.
- c. $U_{hibaki1} = ?$, ha $U_{offs1} = 1 \text{ mV}$, $U_{offs2} = 0$, $A1 = A2 = \infty$
 továbbá $R_1 = R_2 = R_3 = R_4 = R_5 = R_6 = R$.

d. Mekkora a hurok erősítés, ha A1 és A2 ideális és $R_1 = R_2 = R_3 = R_4 = R_5 = R_6 = R$?

e. Mekkora a hurok erősítés, ha $A1 = \infty$ és $A_2(s) = \frac{A_{20}}{1 + \frac{s}{\omega_0}}$ ahol $A_{20} = 10^5$, és $\omega_0 = 10 \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right]$,

továbbá $R_1 = R_2 = R_3 = R_5 = R_6 = R$ és $R_4 = \infty$?

f. Az e. pont feltételei mellett mekkora $\frac{u_{ki2}}{u_{be}}(\omega)$ 3 dB-es határfrekvenciája?

Megoldás:

a.) Egyrészt $u_{ki2} = -\frac{R_4}{R_3} u_{ki1} \Big|_{R_4 = R_3} = -u_{ki1}$,

másrészt $u_{ki1} = -\frac{R_2}{R_1} u_{be} + \frac{R_5}{R_6 + R_5} \frac{R_2 + R_1}{R_1} u_{ki2} = -u_{be} + u_{ki2} \rightarrow \frac{u_{ki1}}{u_{be}} = -\frac{1}{2}$

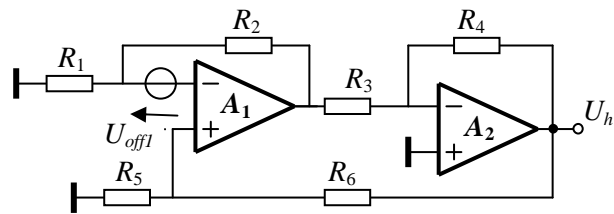
b.) R_4 szakadás $\rightarrow R_3$ -on nem folyik áram $\rightarrow u_{ki1} = 0$.

A1 bemenetén nulla feszültség: $u_{be} \frac{R_2}{R_1 + R_2} = u_{ki2} \frac{R_5}{R_5 + R_6} \rightarrow \frac{u_{ki2}}{u_{be}} = 1$

c.)

A nem ideális A_1 erősítőt helyettesítjük egy ideális erősítővel és egy feszültség generátorral.

Hasonlóan az a.) feladathoz, az A_2 erősítése ebben az esetben is -1 , így A_1 kiemenetén a feszültség: $-U_h$.

$R_1 = R_2 = R_3 = R_4 = R_5 = R_6 = R$

Az A_1 negatív bemenetén lévő feszültséget szuperpozícióval számolva és tekintetbe véve, hogy ennek meg kell egyeznie a pozitív bemeneten lévő feszültséggel, írhatjuk:

$$U_{off1} - U_h \frac{R_1}{R_1 + R_2} = U_h \frac{R_5}{R_5 + R_6} \rightarrow U_{off1} - U_h \frac{1}{2} = U_h \frac{1}{2}$$

Ebből:

$$U_h = U_{off1} = 1 \text{ mV}$$

d.)

ube = 0, pl. A1 kimenetén felvágva a hurok átvitel: $H = -\frac{u_{ki1}}{u_{ki1}^1}$

$$u_{ki1} = \frac{R_1 + R_2}{R_1} \left(\frac{R_5}{R_5 + R_6} \left(-\frac{R_4}{R_3} u_{ki1}^1 \right) \right) = -u_{ki1}^1 \quad \rightarrow \quad \mathbf{H=1}$$

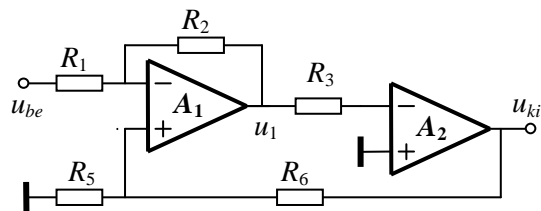
e) ube = 0, pl. A1 kimenetén felvágva a hurok átvitel: $H = -\frac{u_{ki1}}{u_{ki1}^1}$

$$u_{ki1} = \frac{R_1 + R_2}{R_1} \left(\frac{R_5}{R_5 + R_6} (-A_2 u_{ki1}^1) \right) = -A_2 u_{ki1}^1 \quad \rightarrow \quad \mathbf{H} = \frac{A_{20}}{1 + \frac{s}{\omega_0}}$$

f.) $\frac{u_{ki}}{u_{be}}(s) = ?$, A_1 ideális, $R_4 = \infty$, és $A_2(s) = \frac{A_{20}}{1 + \frac{s}{\omega_0}}$ ahol $A_{20} = 10^5$, és $\omega_0 = 10 \left[\frac{\text{rad}}{\text{s}} \right]$, $\omega_p = ?$

Az A_2 erősítése most **nem végtelen**, így A_1 kimenetén az u_1 feszültség, a b.) eset-től eltérően, most véges érték.

Az A_1 negatív bemenetén lévő feszültséget számolva és tekintetbe véve, hogy ennek most is meg kell egyeznie a pozitív bemeneten lévő feszültséggel, írhatjuk:

$$u_{be} \frac{R_2}{R_1 + R_2} + u_1 \frac{R_1}{R_1 + R_2} = u_{ki} \frac{R_5}{R_5 + R_6} \quad \rightarrow \quad R_1 = R_2 = R_3 = R_5 = R_6 = R \quad \rightarrow \quad u_{be} \frac{1}{2} + u_1 \frac{1}{2} = u_{ki} \frac{1}{2}$$

Valamint: $u_{ki} = -A_2(s)u_1$ (mert R_3 -on nem folyik áram)

Ezekből: $u_{be} - \frac{u_{ki}}{A_2(s)} = u_{ki}$

$$\frac{u_{ki}}{u_{be}}(s) = \frac{A_2(s)}{1 + A_2(s)} = \frac{A_0}{1 + s/\omega_0 + A_0} = A_{id} \frac{A_0}{1 + A_0} \frac{1}{1 + s/\omega_p}$$

Ahol: $A_{id} = 1$ $\frac{A_0}{1 + A_0} \cong 1$

$$\omega_p = (1 + A_0)\omega_0 \cong A_0\omega_0 = 10^5 * 10 = 1 \text{ Mrad / sec}$$